

Kuntien yhteinen jätestrategia vuoteen 2025

NYKYTILAKUVAUS JA PERUSTELUMUISTIO

YMPÄRISTÖ - ASUKAS - YHTEISTYÖ

Hämeenkyrö, Ikaalinen, Juupajoki, Kangasala, Lempäälä, Mänttä-Vilppula, Nokia, Orivesi,
Parkano, Pirkkala, Pälkäne, Ruovesi, Sastamala (Mouhijärvi ja Suodenniemi), Tampere, Vesilahti,
Virrat, Ylöjärvi

Sisällysluettelo

1 Johdanto	3
2 Jätehuollon sääntely ja vastuut	4
2.1 Jätehuollon sääntely	4
2.1.1 Jätelainsäädäntö ja EU-direktiivit	4
2.1.2 Valtakunnallinen jätesuunnitelma	5
2.1.3 Jätehuoltomääräykset	5
2.1.4 Muut tavoitteelliset ohjelmat ja suunnitelmat	5
2.1.5 Jätehuollon rooli kiertotaloudessa	6
2.2 Jätehuollon järjestämisvastuut	6
2.3 Kunnan jätehuoltoroolit ja -tehtävät	8
2.3.1 Kuntien vastuu jätehuollon järjestämiseen ja omistajaohjaus	8
2.3.2 Jätehuollon palvelutehtävät	9
2.3.3 Jätehuollon viranomaistehtävät	9
2.3.4 Jätehuollon valvontatehtävät	10
3. Jätehuollon toteuttaminen toimialueella	10
3.1 Jätteen keräys ja kuljetus	11
3.2 Jätteenkäsittely	13
3.3 Jäteneuvonta ja viestintä	14
3.4 Muutokset toimintaympäristössä	14
4 Jätestrategiatyön eteneminen ja toteutus	15
4.1 Jätehuollon tulevaisuus ja järjestäminen	17
4.2 Jätehuolto haja-asutusalueella nyt ja tulevaisuudessa	18
4.3 Vastuut ja yhteistyö jätehuollon järjestämisessä	18
4.4 Kuntalaisten vaikutusmahdollisuudet	18
5 Jätehuollon toteuttamisen visio ja strategiset periaatteet	19
5.1 Strategiset periaatteet	19
5.1.1 Ympäristöhyödyt varmistaen	19
5.1.2 Asukas osallistaen	20
5.1.3 Yhteistyöllä eteenpäin	23
5.2 Toimenpiteet ja seuranta	25
6 Strategian jatkuvuus	26
LIITE	27

1 Johdanto

Kunnan tehtävänä on järjestää ja tuottaa palveluita kunnan asukkaille. Näihin tehtäviin kuuluu jätelain velvoittamana huolehtia jätehuollon järjestämisestä. Jätehuollolla tarkoitetaan jätteen keräystä, kuljetusta, hyödyntämistä ja loppukäsittelyä, ml. tällaisen toiminnan tarkkailu ja seuranta sekä loppusijoituspaikkojen jälkihoito. Yhdyskuntajätehuolto on välttämättömyyspalvelu, joka edellyttää aina julkisoikeudellisen yksikön eli kunnan vastuuta palvelun hoitamisesta. Yhdyskuntajätehuollon on toimittava kaikissa oloissa, kaikkina aikoina ja kaikilla alueilla eli myös siellä, missä palvelun tuottaminen on hankalaa ja kallista. Palvelun tulee olla myös kuntalaisille yhdenvertaista. Toimiva jätehuolto on perustuslain 20 §:n mukaisen ympäristöperusoikeuden toteutumisen edellytys.

Kuntien välinen yhteistyö jätehuollossa synnytti 1990-luvulta lähtien kuntien omistamat yhtiöt jätehuollon palvelutehtävän hoitamiseen. Pirkanmaalla jätehuoltoyhteistyötä valmisteltiin 80-luvun lopulta ja Pirkanmaan Jätehuolto Oy aloitti käytännön toimintansa 1.8.1994. Jätehuollon viranomaistehtävistä huolehtivat tuolloin kuntien ja valtion viranomaiset. Jätelain uudistus vuonna 2012 edellytti kuntia perustamaan jätehuollon yhteistyöalueen kattavan yhteisen jätehuoltoviranomaisen. Pirkanmaalla kuntien yhteisenä jätehuoltoviranomaisena aloitti 1.9.2012 alueellinen jätehuoltojaosto, sittemmin alueellinen jätehuoltolautakunta.

Toimialueen kuntien edellisen jätestrategian yhteinen osa valmistui vuonna 2003. Edellisessä jätestrategiassa on määritelty toimialueen kuntien yhteiset päämäärät ja niiden tavoittelemiseksi määritellyt toimenpiteet jätehuollon toteuttamiseksi ja kehittämiseksi. Päämääriä on edellisessä jätestrategiatyössä tarkasteltu aina vuoteen 2020 saakka, mutta pääosin edellisessä strategiassa asetetut tarkastelujaksot ovat olleet lyhyempiä. Tarve strategian uudistamiselle on ilmeinen muun muassa jätelain uudistusten, muuttuneiden jätteenkäsittelymenetelmien ja kiristyvien materiaali kierrätystavoitteiden vuoksi. Myös jätteen keräyksestä, kuljetuksesta ja käsittelystä aiheutuvien ympäristövaikutusten arviointi on kehittynyt viime vuosina.

Jätestrategiassa asetetaan strategiset periaatteet kunnan vastuulle kuuluvan jätehuollon kehittämiselle toimialueella. Yhteisen jätestrategian määrittely on erityisen tärkeää, koska jätehuollon toteutus on siirretty useamman kunnan yhteiselle jätelyhtiölle eli Pirkanmaan Jätehuolto Oy:lle. Koska jätelyhtiön ja jätehuoltoviranomaisen toimialue on laaja, tarvitaan kuntien yhteistä näkemystä siitä, millaisin periaattein jätehuoltoa kehitetään tulevina vuosina. Jätestrategia määrittelee yhteistoiminnan kannalta ne välttämättömät asiat, joiden perusteella kaikki kunnalliset osapuolet sitoutuvat kehittämään yhteistoimintaa.

Jätestrategia koskee Hämeenkyrön, Ikaalisten, Juupajoen, Kangasalan, Lempäälän, Mänttä-Vilppulan, Nokian, Oriveden, Parkanon, Pirkkalan, Pälkäneen, Ruoveden, Sastamalan (entisten Mouhijärven ja Suodenniemen osalta), Tampereen, Vesilahden, Virtain ja Ylöjärven kuntia. Tämä jätestrategia korvaa aikaisemman vuonna 2003 laaditun Pirkanmaan Jätehuolto Oy:n osakaskuntien yhteisen jätestrategian. Jätestrategia on voimassa vuoteen 2024 saakka tai siihen asti, kunnes seuraava jätestrategia tulee voimaan.

2 Jätehuollon sääntely ja vastuut

2.1 Jätehuollon sääntely

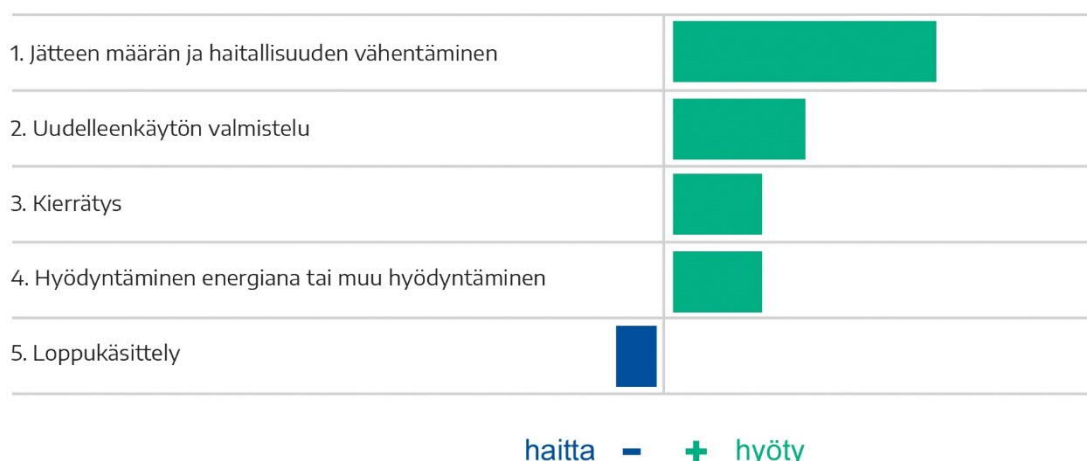
2.1.1 Jätelainsäädäntö ja EU-direktiivit

Jätelainsäädännön tavoitteena on ehkäistä jätteistä ja jätehuollosta aiheutuvaa vaaraa ja haittaa terveydelle ja ympäristölle, vähentää jätteen määrää ja haitallisuutta, edistää luonnonvarojen kestävästä käyttöä, varmistaa toimiva jätehuolto sekä ehkäistä roskaantumista. Yleisiä jätelainsäädännön säädöksiä ovat jätelaki (646/2011) ja valtioneuvoston asetus jätteistä (179/2012), joiden lisäksi on kymmeniä säädöksiä, jotka vaikuttavat jätehuollon järjestämiseen.

Suomen jätelainsäädäntö seuraa Euroopan unionin jätelainsäädännön kehitystä, mutta joiltain osin Suomen jätelainsäädäntö on EU-säädöksiä laaja-alaisempi ja tiukempi. Euroopan unionin jätelainsäädännön perusta on ns. jätedirektiivi (2008/98/EY). Sen lisäksi EU-tasolla on paljon muita jätehuoltoa sääteleviä direktiivejä ja asetuksia mm. jätehuollon tuottajavastuusta, jätteenkäsittelystä ja kaatopaikoista.

EU:n jätedirektiivillä ja Suomen jätelaille on vahvistettu noudatettavaksi jätehuollon etusijajärjestys. Jätelain 8 §:n mukaan etusijajärjestystä on noudatettava siten, että saavutetaan kokonaisuutena arvioiden lain tarkoituksen kannalta paras tulos. Arvioinnissa otetaan huomioon jätehuollon ympäristövaikutukset, ympäristönsuojelun varovaisuus- ja huolellisuusperiaate sekä toiminnanharjoittajan tekniset ja taloudelliset edellytykset noudattaa etusijajärjestystä. Lisäksi säädöksissä on säädetty toimista, joilla tähdätään jätteen määrän ja haitallisuuden vähentämiseen, jätteen kierrätyksen ja muun hyödyntämisen lisäämiseen sekä jätteen kaatopaikkakäsittelyn vähentämiseen. Jätehuollon etusijajärjestys tulee ottaa huomioon kaikessa toiminnassa, jossa sen toteutumiseen voidaan vaikuttaa.

Ympäristövaikutukset

Kuva. Jätehuollon etusijajärjestys. Etusijajärjestyksestä voidaan poiketa, jos tämä on tuotteen ja jätteen elinkaaren aikaisten vaikutusten vuoksi perusteltua. Jätehuollon elinkaaritarkasteluissa arvioidaan eri käsittely- ja hyödyntämistapojen ympäristövaikutukset.

2.1.2 Valtakunnallinen jätesuunnitelma

Jätelain mukaan ympäristöministeriön on jätelain tarkoituksen toteuttamisen ja säännösten täytäntöönpanon edistämiseksi valmistettava valtioneuvoston hyväksyttäväksi valtakunnallinen jätesuunnitelma. Valtakunnallisessa jätesuunnitelmassa vuoteen 2023, *Kierrätyksestä kiertotalouteen*, on asetettu jätehuollon ja jätteen synnyn ehkäisyn tavoitteet sekä toimet tavoitteiden saavuttamiseksi. Yhtenä painopistealueena on yhdyskuntajäte ja sille asetetut yksityiskohtaisemmat tavoitteet ovat:

- Yhdyskuntajättemäärän kasvu hidastuu suhteessa bruttokansantuotteeseen ja saavutetaan suhteellinen irtikykentä.
- Yhdyskuntajätteestä kierrätetään 55 %.
- Pakkausjätteiden kierrätys lisääntyy (vähintään käsittelyssä olevan jätedirektiivin tavoitetason mukaisesti).

2.1.3 Jätehuoltomääräykset

Paikallisesti jätehuoltoa ohjataan toimialueen kuntien yhteisillä jätehuoltomääräyksillä. Jätehuoltomääräyksillä annetaan jätelain täytäntöön panemiseksi tarpeellisia paikallisista olosuhteista johtuvia, kuntaa tai sen osaa koskevia määräyksiä. Jätehuoltoviranomainen on hyväksynyt toimialueen kuntien yhteiset jätehuoltomääräykset 14.5.2014 ja niitä on päivitetty 5.11.2015 ja 7.2.2018.

2.1.4 Muut tavoitteelliset ohjelmat ja suunnitelmat

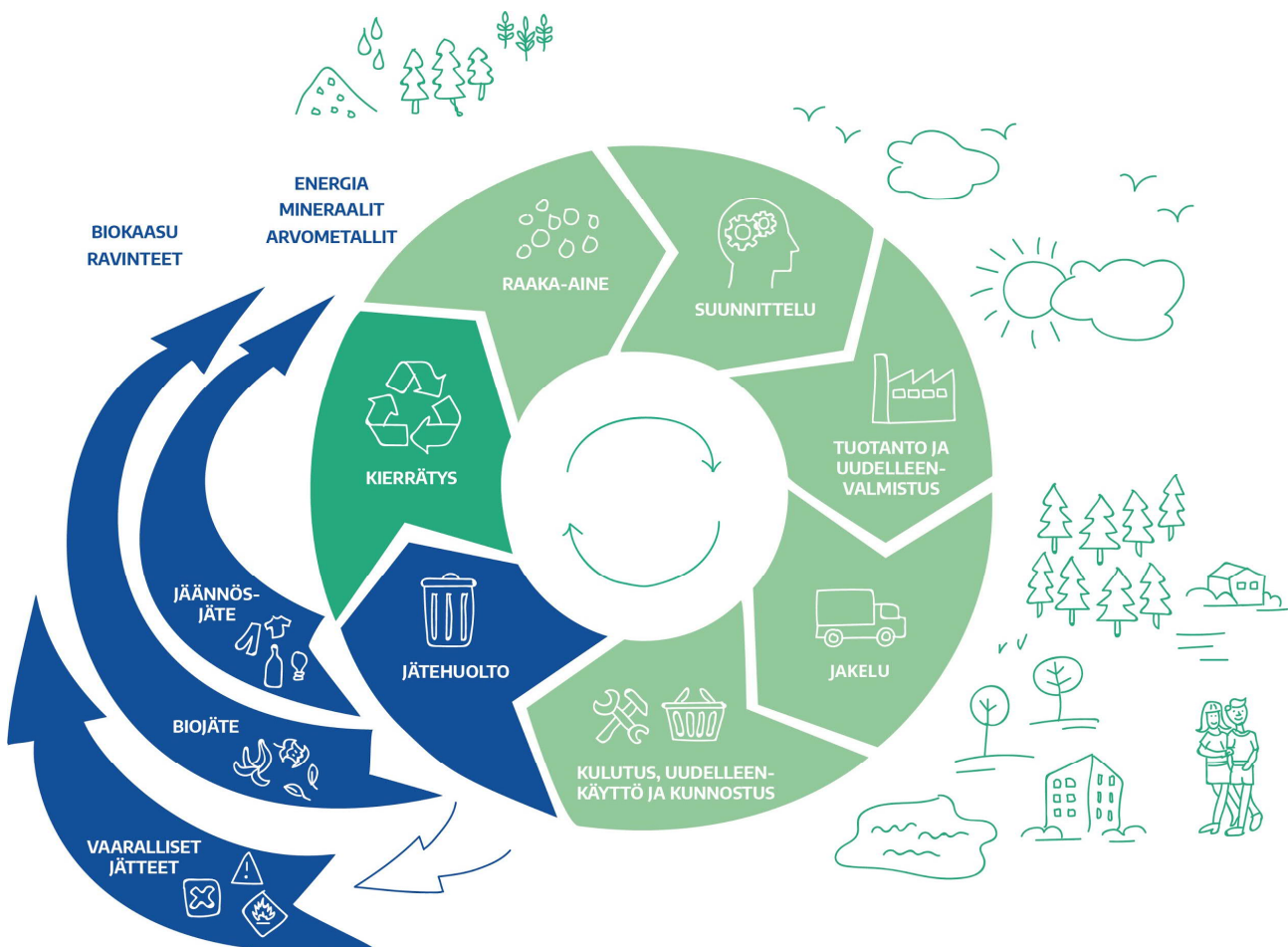
Suomessa laadittiin kiertotalouden tiekartta, Kierrolla kärkeen – Suomen tiekartta kiertotalouteen 2016-2025. Kiertotalous maksimoi materiaalien ja niiden arvon säilymisen kierrossa mahdollisimman pitkään.

Osana kiertotalouden tiekarttaa komissio julkaisi tammikuussa 2018 EU:n ensimmäisen muovistrategian, jonka tavoitteena on vähentää muovijätteen ja -roskan aiheuttamia ongelmia. Strategialla halutaan tehostaa muovin talteenottoa ja kierrätystä sekä tuotesuunnittelua, joka edistää muovituotteiden uudelleenkäyttöä, korjattavuutta ja kierrätystä. Samalla luodaan edellytyksiä uusille kiertotalouden innovaatioille ja investoinneille.

Suomessa on laadittu kansallinen muovitiekartta, jossa on mietitty ratkaisuja muoveihin liittyviin haasteisiin. Muovitiekartassa tunnistetaan toimenpiteitä, joilla vähennetään muovijätteen ja -roskan aiheuttamia haittoja, autetaan kuluttajia toimittamaan muovit jätehuollon piiriin, tehostetaan muovien talteenottoa, kierrätystä sekä tuotesuunnittelua, luodaan edellytyksiä kiertotalouden innovaatioille sekä investoinneille ja vähennetään riippuvuutta fossiilisista raaka-aineista lisäämällä biopohjaisia ja biohajoavia ratkaisuja.

2.1.5 Jätehuollon rooli kiertotaloudessa

Kiertotaloudessa pyritään säilyttämään materiaalit ja niiden arvo kierrossa mahdollisimman pitkään. Jätteistä tehdään resursseja, tuotteet suunnitellaan kestäviksi ja tuotannon haittavaikutukset minimoidaan. Kiertotaloudessa korostuu huolellisesti hoidettu jätehuolto, jonka avulla ehkäistään haitallisten aineiden kulkeutumista materiaalikiertoon. Kunnallinen jäteyhtiö toimii kiertotalouden kehässä jäätännösjätteen asianmukaisena käsittelijänä sekä materiaalivirtojen ohjaajana.

Kuva. Jätehuollon rooli kiertotalouden kokonaisuudessa

2.2 Jätehuollon järjestämisvastuut

Jätehuollon järjestämisen vastuut jakautuvat jätelaissa kolmelle eri taholle:

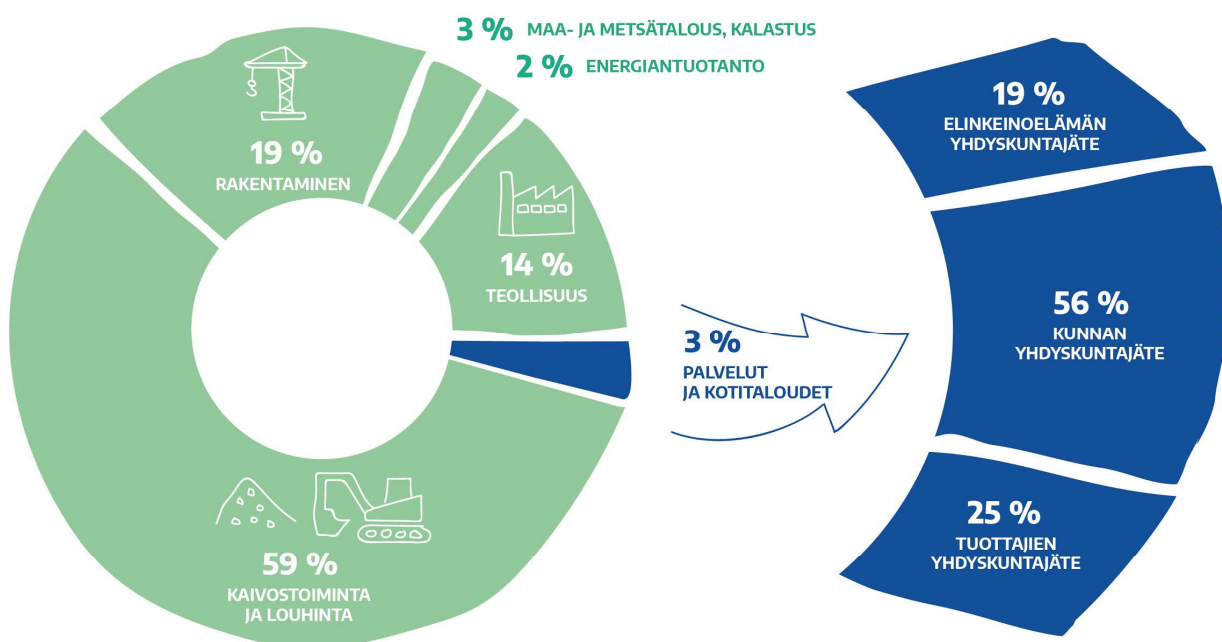
Kunnan vastuulle kuuluu 1.1.2019 alkaen jätelain (445/2018) muutoksen myötä kaikki asumisessa syntyvä jäte mukaan lukien sako- ja umpikaivoliete sekä kunnan hallinto- ja palvelutoiminnassa syntyvä yhdyskuntajäte. Kunnan vastuulla on myös liikehuoneistoissa syntyvä yhdyskuntajäte, joka kerätään kiinteistöllä yhdessä edellä tarkoitetun jätteen kanssa sekä muu yhdyskuntajäte, joka kerätään yhdessä edellä tarkoitetun jätteen kanssa alueellisessa putkikeräysjärjestelmässä. Kunta on vastuulla asumisessa syntyvän vaarallisen jätteen jätehuollon järjestämisestä. Lisäksi maa- ja

metsätaloudessa syntyvän vaarallisen jätteen vastaanotto ja käsittely kuuluu kunnan vastuulle, jollei kysymys ole kohtuuttomasta määrästä jätettä. Kunnalla on lisäksi velvollisuus tarjota jätehuoltopalvelua elinkeinoelämälle, mikäli palvelua ei ole saatavissa markkinoilta ja jäte soveltuu kunnalliseen jätehuoltojärjestelmään. Tätä kutsutaan niin sanotuksi toissijaisen vastuun (TSV) -palveluksi. Toissijainen vastuu tarkoittaa sitä, että kunnan on muun palveluntarjonnan puuttuessa järjestettävä jätehuoltopalvelut asiakkaalle, joka sitä pyytää. Kunnallisen jätehuollon kustannukset katetaan jätemaksuilla.

Tuottajavastuun piiriin kuuluvan tuotteen tuottaja eli yleensä tuotteen valmistaja tai maahantuoja vastaa kustannuksellaan käytöstä poistettujen tuotteiden jätehuollon järjestämisestä. Tuottajavastuun piiriin kuuluvat ajoneuvon renkaat, paperi, pakkaukset, ajoneuvot, sähkö- ja elektroniikkalaitteet sekä paristot ja akut. Tuottajat sisällyttävät käytöstä poistettujen tuotteiden keräyksestä, hyödyntämisestä ja käsittelystä aiheutuvat kustannukset tuotteen ostohintaan. Jätelain mukaan kunta voi täydentää tuottajavastuun alaisten jätteiden kuljetusta ja vastaanottoa siltä osin kuin tuottaja ei sitä järjestä. Kuntien on kuitenkin tehtävä yhteistyötä tuottajien kanssa ja kunnan keräämä jäte on toimitettava tuottajan järjestämään jätehuoltoon.

Jätteen haltijan vastuulle kuuluvat elinkeinotoiminnan jätteet. Elinkeinotoiminnan jätteentuottajat hankkivat jätehuoltopalvelun markkinoilta. Siltä osin kuin markkinoilla ei ole kohtuudella tarjolla yksityistä jätehuollon palvelutarjontaa, yritykset voivat tukeutua kuntien jätehuollon järjestelmään, mikäli jäte määrältään ja laadultaan soveltuu siihen. Aiheuttamisperiaatteen mukaisesti jätteen haltijan on vastattava oman jätehuollonsa kustannuksista.

YHDYSKUNTAJÄTEHUOLLON VASTUUNJAKO

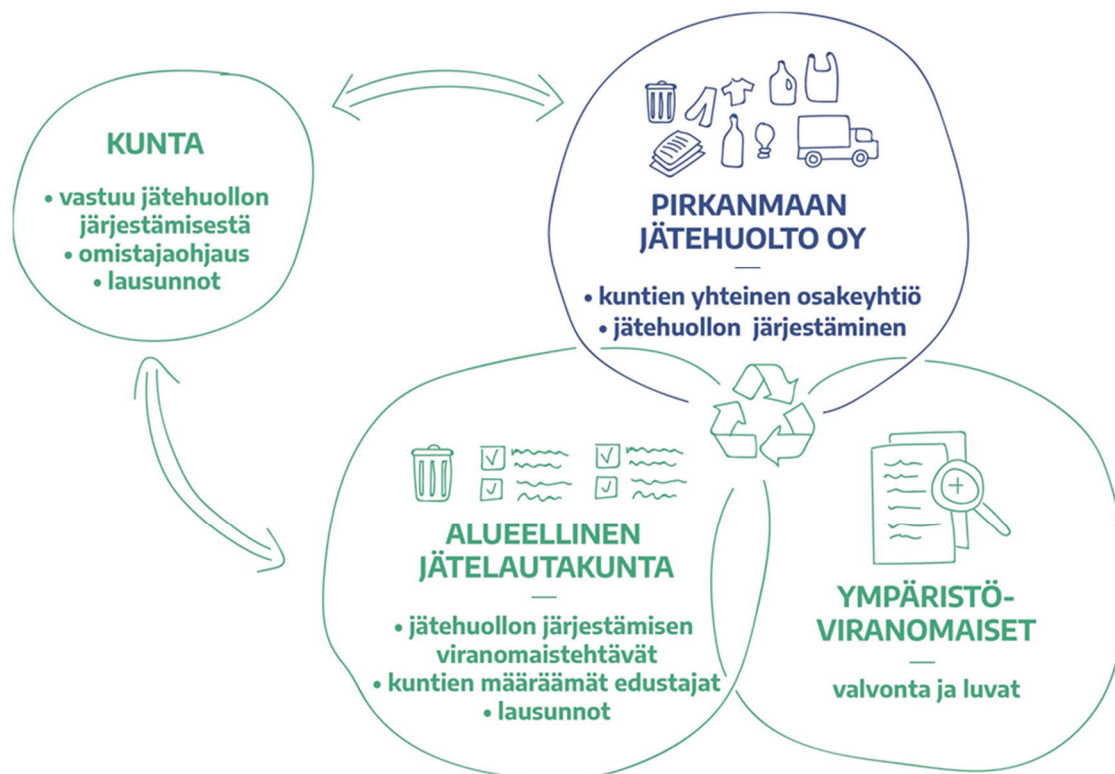
SUOMESSA MUODOSTUU VUOSITTAIN NOIN 100 MILJ. TONNIA JÄTETTÄ, JOSTA YHDYSKUNTAJÄTTEEN OSUUS ON 3 %.

Kuva. Yhdyskuntajätteen osuus kokonaisjättemäärästä on noin 3 % ja se jakaantuu kolmen vastuutahon kesken.

2.3 Kunnan jätehuoltoroolit ja -tehtävät

Kunnilla on neljänlaisia rooleja ja tehtäviä jätehuollon järjestämisessä:

1. vastuu jätehuollon järjestämiseen ja omistajaohjaus,
2. palvelutehtävät,
3. viranomaistehtävät sekä
4. ympäristönsuojeluviranomaisen valvontatehtävät.

Kuva. Vastuutoimijoiden roolit.

2.3.1 Kuntien vastuu jätehuollon järjestämiseen ja omistajaohjaus

Jätelaki asettaa kunnalle vastuun yhdyskuntajätehuollon järjestämiseen. Jätelain mukaan kunnan on huolehdittava mm. kiinteistöittäisestä jätteenkuljetuksesta, jätteen alueellisten vastaanottopaikkojen järjestämisestä, riittävän monipuolisista muista jätehuoltopalveluista, kuten etusijajärjestyksen mukaisesta mahdollisuudesta jätteen erilliskeräykseen sekä tiedottamisesta ja neuvonnasta. Edellä mainittuja tehtäviä hoitamaan kunnat ovat perustaneet yhteisen jäteyhtiön, Pirkanmaan Jätehuolto Oy:n. Alueellisella järjestäytymisellä on luotu mahdollisuudet ja resurssit pitkäjänteiseen kehitystyöhön kiristyvien ympäristövaatimusten ja -tavoitteiden mukaisesti.

Toimialueen kunnat vastaavat jäteyhtiön omistajaohjauksesta. Omistajaohjauksen periaatteet määrittelevät, miten kuntien omistamaa jäteyhtiötä ohjataan ja valvotaan. Omistajaohjauksen näkökulmasta alueellinen jätehuolto nähdään kokonaisuutena, johon kuuluu toimintoja kuten

käsittely-, hyödyntämis- ja keräyspalveluja sekä niiden yhteensovittamista. Omistajana kunta luo edellytykset jäteyhtiön kehittämiseen, jätehuollon talouteen tai laajemmalti aluekehitykseen. Jäteyhtiö ei tuota voittoa eikä jaa osinkoa omistajilleen, vaan se toimii omakustannusperiaatteella.

2.3.2 Jätehuollon palvelutehtävät

Jätehuollon palvelutehtävät ovat jätehuollon käytännön toteuttamista eli ns. operatiivista toimintaa. Palvelutehtäviä ovat muun muassa:

- seka-, bio- ja hyötyjätteiden kiinteistöittäinen ja alueellinen keräys,
- sako- ja umpikaivolietteen kiinteistöittäinen keräys (lukuun ottamatta Nokian kaupunkia, jossa tyhjennyksistä sovitaan suoraan yrittäjän kanssa),
- jätteenkuljetusten kilpailuttaminen julkisena hankintana ja ostaminen ympäristöalan yrityksiltä,
- vaarallisten jätteiden vastaanotto,
- käsittelypaikkojen rakentaminen ja ylläpito (jätekeskukset ja käsittelylaitokset),
- käsittelypalvelujen hankkiminen,
- jäteneuvonta ja tiedotus
- jätelaskujen laskuttaminen,
- jätehuollon kehittäminen.

Jäteyhtiön palvelutehtävät järjestetään lainsäädännön ja kuntien yhteisen tahtotilan mukaisesti. Jätelaki asettaa yleiset laatuvaatimukset jätteenkuljetukselle, vastaanottopaikkojen riittävyydelle ja saavutettavuudelle, etusijajärjestyksen toteuttamiselle, palveluiden mitoitukselle ja tiedotuksen riittävyydelle. Kuntien palvelutehtävää toteuttaessaan kuntaomisteinen jäteyhtiö ei toimi markkinoilla yksityisten jätealan yritysten kilpailijana, vaan se toteuttaa kunnan vastuuta jätehuollosta hoitamalla kunnan lakisääteisiä jätehuoltopalveluja.

2.3.3 Jätehuollon viranomaistehtävät

Jätehuollon viranomaistehtävissä kunta käyttää julkista valtaa eikä näitä tehtäviä voi siirtää kuntien jäteyhtiölle. Tämän vuoksi näistä viranomaistehtävistä kunnassa huolehtii kunnan nimeämä jätehuoltoviranomainen. Jätelaki edellyttää, että niissä kunnissa, joissa jätehuollon palvelutehtävät hoidetaan kuntien yhteisessä jäteyhtiössä, kunnan jätehuoltoviranomaisena toimii kuntien yhteinen toimielin eli ns. yhteislautakunta.

Toimialueen kunnat ovat sopineet yhteisen jätehuoltoviranomaisen perustamisesta vuonna 2012. Kuntien välisen yhteistoimintasopimuksen mukaan kuntien yhteisenä toimielimenä toimii alueellinen jätehuoltolautakunta (31.5.2017 saakka alueellinen jätehuoltojaosto). Yhteisen jätehuoltoviranomaisen perustamisen myötä jätehuollon järjestämisen viranomaistehtävät siirtyivät kunnilta yhteisen jätehuoltoviranomaisen käsiteltäväksi.

Jätelain mukaisia jätehuoltoviranomaisen tehtäviä ovat mm.:

- Jätehuoltomääräysten päättäminen,
- Jätehuoltomääräysten poikkeamisista päättäminen,
- Kiinteistöittaisen jättenkuljetuksen aluerajauksista päättäminen,
- Jätetaksan hyväksyminen,
- Jättemaksujen maksuunpanosta päättäminen sekä maksujen laittaminen perintään,
- Poikkeuksen myöntäminen luovutusvelvollisuudesta kunnan järjestämään jätehuoltoon,
- Jätteenkuljetusjärjestelmästä päättäminen,
- Jätteenkuljetusrekisterin ylläpitäminen.

Jätehuoltoviranomainen on ns. seurantaviranomainen, joka omalta osaltaan seuraa jätelain ja jätehuoltomääräysten toteutumista ja noudattamista toimialueellaan.

2.3.4 Jätehuollon valvontatehtävät

Jätelain ja sen nojalla annettujen säännösten ja määräysten noudattamista valvovat kunnan ympäristönsuojeluviranomainen ja elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus (ELY). Kunnan ympäristönsuojeluviranomaiset valvovat jätehuoltoa paikallistasolla ja ELY-keskus alueellisella tasolla. Jätehuoltoviranomaisen perustamisesta huolimatta jätehuollon valvontatehtävät ovat edelleen toimialueen kuntien ja Pirkanmaan ELY-keskuksen vastuulla.

Valvontaviranomaisen tehtävänä on muun muassa:

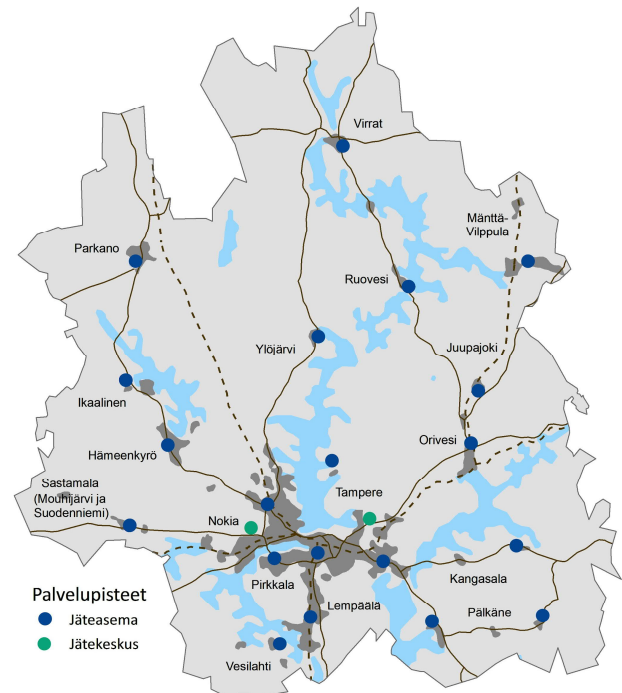
- valvoa jätelain noudattamista,
- antaa tarvittaessa erityisiä valvontamääräyksiä laiminlyöntien ja rikkomusten oikaisemiseksi,
- liittää valvontamääräykseen tehoste kuten uhkasakko,
- tehdä päätökset valvonta-asioissa,
- käsitellä sille kuuluvat ilmoitus- ja lupa-asiat sekä valvoa päätösten noudattamista.

Valvontaviranomaiset valvovat jätehuollon toimijoiden toiminnan lainmukaisuutta kuten myös jätehuoltoviranomaisen päätösten lainmukaisuutta.

3. Jätehuollon toteuttaminen toimialueella

Jätehuollon yhteistoiminta-alueeseen kuuluu 17 Pirkanmaan kuntaa. Asukkaita toimialueella on noin 440 000 ja vapaa-ajan asuntoja noin 39 000 kpl.

Asukkaita	440 453
Toimialueen pinta-ala	11 630 km ²
Maapinta-ala	9 858 km ²
Kotitalouksia	215 936
Vapaa-ajan asuntoja	39 370
Maatiloja	3 007
Yrityksiä	30 957
Taajama-aste	88,9 %
<i>Lähde: Pirkanmaan liitto</i>	

Asutus on tiivistä Tampereen keskustaajamassa ja ympärillä levittäytyy laaja haja-asutusalue, jossa on runsaasti vapaa-ajan asutusta. Aluetta halkovat isot vesistöt. Yksin Tampereella asuu puolet toimialueen asukkaista. Kaupunkiseutu on voimakas kasvukeskus, jonka asukasmäärän ennakoitua lisääntyvän 110 000 asukkaalla vuoteen 2040 mennessä. Asukasmäärästä johtuen toiminnan volyymi on iso. Toisaalta runsas vapaa-ajan asutus aiheuttaa kausivaihtelua jätemäärissä, ja vesistöt lisäävät jätehuollon kuljetusmatkoja.

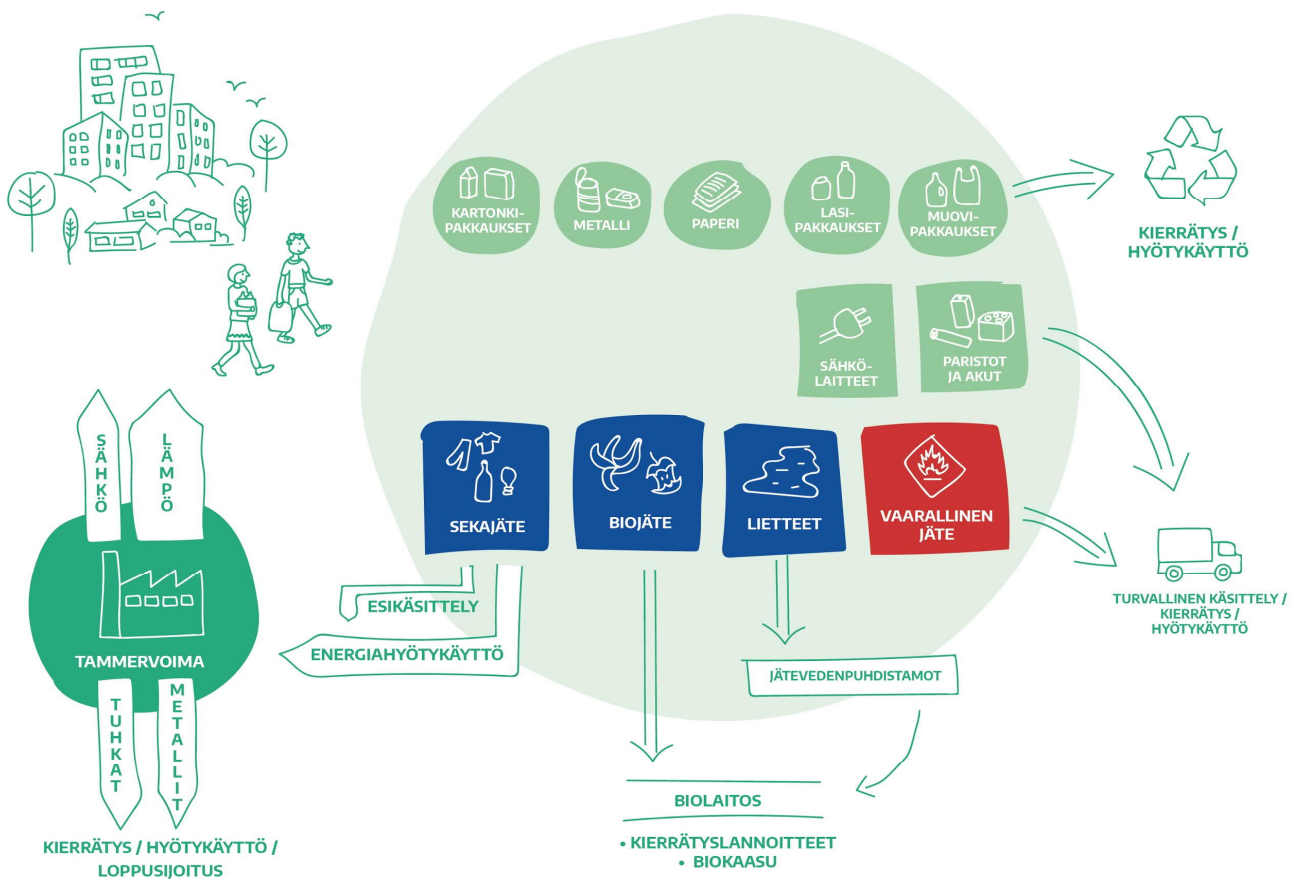
3.1 Jätteen keräys ja kuljetus

Alueella on käytössä kunnan järjestämä jätteenkuljetus Nokian kaupungin lietteiden kuljetusta lukuun ottamatta. Jäteyhtiö kilpailuttaa jätteiden kuljetukset asukkaiden puolesta. Yhtiöllä ei ole omia jäteautoja, vaan jätteiden kuljetuksen hoitavat tarjouskilpailun perusteella valitut yritykset. Jäteyhtiö vastaa kuljetusten reitityksestä, asiakaspalvelusta ja laskutuksesta. Nokian kaupungin alueella on lietteiden osalta käytössä kiinteistön haltijan järjestämä jätteenkuljetus, jossa kiinteistön haltijat sopivat itse kuljetusten järjestämisestä valitsemansa jätehuoltorekisteriin merkityn kuljetusurakoitsijan kanssa.

Kiinteistöittäisen jätteenkuljetuksen alueella jätteet noudetaan kiinteistön jäteastiasta. Kiinteistöt voivat hankkia myös yhteisiä astioita jätteenkeräystä varten eli perustaa "jätekimppoja". Niille kiinteistöille, joilla ei ole kiinteistökohtaista jäteastiaa tai yhteistä kimppa-astiaa, on perustettu aluejätepisteverkosto. Tulevaisuutta varten alueella kehitetään myös jätteiden lähikeräysjärjestelmää, eli ns. korttelikeräystä, joka perustuu kiinteistöille järjestettyihin yhteisiin jätteiden keräyspaikkoihin. Lähikeräys sopii erityisesti uusille asuinalueille, jolloin pisteelle on kaavassa varattu ohjeellinen sijainti lähitonttien käyttöön.

Toimialueen jätehuoltojärjestelmä perustuu jätteiden syntypaikkalajitteluun. Aasukkaat lajittelevat materiaalina hyödynnettävät jätteet sekä vaaralliset jätteet. Jäljelle jäävästä sekajätteestä tuotetaan Tammervoimassa lämpöä ja sähköä. Lavakuormat kulkevat esikäsittelylaitoksen kautta.

Hyötyjätteitä kerätään kiinteistöillä sekä ekopisteissä. Pakkausjätteiden keräysverkosto koostuu Suomen Pakkauskierätyks Rinki Oy:n ekopisteistä sekä Pirkanmaan Jätehuolto Oy:n asuinalueilla ja maaseutukunnissa ylläpitämistä ekopisteistä. Lisäksi keräysverkostoa täydennetään kiinteistökohtaisella keräyksellä. Kaikki kerätty materiaali päättyy tuottajien kierrätysjärjestelmään kierrätettäväksi tai hyödynnettäväksi.

Kuva. Jätehuolto perustuu syntypaikkalajitteluun.

Jätteet, jotka eivät kuulu kokonsa, määränsä tai laatuunsa vuoksi jäteastioihin, voi viedä paikallisille jäteasemille. Lisäksi alueella on kaksi täyden palvelun jätekeskusta Nokialla Koukujärvellä ja Tampereella Tarastenjärvellä. Huoltoasemien, korjaamoiden ja rautakauppojen pihilla on myös Varti-kontteja, joihin voi viedä kodin vaarallisia jätteitä.

Asiakkaille tarjotaan myös jätteiden kuljetuspalveluja. Repe&Romu -keräyskierros kiertää vuosittain toimialueen kunnissa. Kuorma-autot vastaanottavat vaaralliset jätteet, metalliromun ja sähkölaitteet. Lisäksi Repsikka -noutopalvelu kuljettaa maksua vastaan sellaiset esineet ja jätteet, joita ei voi laittaa tavalliseen jäteastiaan esim. suuren kokonsa takia.

3.2 Jätteenkäsittely

Jäteyhtiö käsittelee osan jätteistä, mutta monet jätelajit toimitetaan tuottajayhteisöille tai muuten jatkokäsittelyyn.

Erilliskerätty biojäte kompostoidaan Tarastenjärven jätekeskuksen kompostointilaitoksessa Tampereella. Lopputuotteena saadaan viherrakentamisessa käytettävää multaa. Vuodesta 2020 alkaen biojätteestä tuotetaan biokaasua Koukkujärven jätekeskukseen valmistuvassa laitoksessa. Laitoksessa tuotetaan lisäksi kierrätyslannoitteita.

Pahvi- ja kartonkipakkaukset toimitetaan tuottajayhteisölle hylsy- ja pakkauskartongin raaka-aineeksi. **Lasipakkaukset** välivarastoidaan Tarastenjärvellä vastaanottoterminalissa ja toimitetaan sieltä tuottajayhteisölle hyödynnettäväksi. **Muovipakkaukset** käsitellään Fortumin muovijalostamossa Riihimäellä, jonne ne kuljetetaan välivaraston kautta tai suoraan Rinki-ekopisteestä.

Muista pakkauksista poiketen tuottajavastuulle kuuluvat metallipakkaukset kerätään yhdessä pienmetallin kanssa. **Metallit** kuljetetaan Kuusakoski Oy:lle, josta ne toimitetaan esikäsittelyn jälkeen metalliteollisuuden raaka-aineeksi.

Paperin keräämisestä vastaavat tuottajayhteisön lukuun toimivat kuljetusyrittäjät ja käsittelystä tuottajayhteisöt. Keräyspaperi toimitetaan raaka-aineeksi paperiteollisuudelle.

Sekajäte ja muu jäte, jota ei voida hyödyntää materiaalina, hyödynnetään lämmön ja sähkön tuotannossa Tammervoiman hyötyvoimalassa.

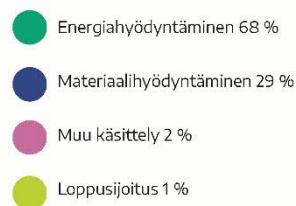
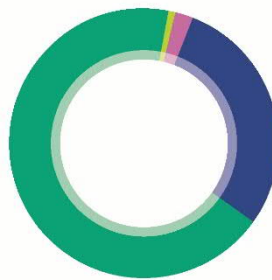
Puujätettä käytetään haketettuna kompostoinnin tukiaineena. Puujätettä käytetään myös uusiutuvana polttoaineena energiantuotannossa.

Vaaralliset jätteet lähetetään Tarastenjärven vaarallisten jätteiden aseman kautta käsittelyyn ja hyödynnettäväksi muun muassa Fortumille ja Kiertä Ympäristöpalveluille.

Sähkölaitteet toimitetaan vastaanottopisteistä tuottajayhteisöjen käsittelylaitoksille.

Seuraavalla sivulla olevassa kaaviossa on esitetty jäteyhtiön vastaanottaman yhdyskuntajätteen jakautuminen käsittelytavoittain. Tilastoon ei sisälly tuottajavastuun ja elinkeinoelämän suoraan kierrätykseen ohjaamat jätevirrat. Alueellista kierrätysastetta ei nykyisillä ympäristöhallinnon tietojärjestelmillä ja tiedonkeruutavoilla pystytä tuottamaan.

Kaikki Pirkanmaan
Jätehuollon vastaanottamat
yhdyskuntajätteet 2017
(207 178 t)

Kuva. Kuntavastuulla olevan yhdyskuntajätteen osuus.

Kaatopaikoille sijoitetaan enää vain hyvin vähän jätteitä. Vanhojen kaatopaikkojen jälkihoitovastuu on kuitenkin hyvin pitkä, vähintään 30 vuotta. Pirkanmaan Jätehuolto vastaa jätekeskustensa kaatopaikka-alueiden sulkemisesta, maisemoinnista ja jälkihoidosta. Kaatopaikoilta muun muassa kerätään kaatopaikkakaasut ja -vedet, ja kaatopaikat maisemoidaan.

3.3 Jäteneuvonta ja viestintä

Jätelain 93 §:n mukaan kunnan on järjestettävä neuvontaa, tiedotusta ja valistusta lain 32 §:ssä tarkoitetussa toiminnassa syntyvän yhdyskuntajätteen määrän ja haitallisuuden vähentämiseksi ja jätehuollon asianmukaiseksi toteuttamiseksi. Kunnat ovat siirtäneet tämän palvelutehtävän jäteyhtiön hoidettavaksi.

Jäteyhtiössä tuotetaan neuvonta-aineistoa jätehuollosta ja lajittelusta ja sitä jaetaan kohderyhmille eri kanavien kautta. Lapsille ja nuorille jätetietoutta jaetaan taiteen ja kulttuurin keinoin. Osakkuusyhtiö Ekokumppanit toteuttaa alueen asukkaille materiaalitehokkuusneuvontaa.

3.4 Muutokset toimintaympäristössä

Jätelaki ja jätealan keskeiset asetukset on uudistettu vuosina 2011-2016, mutta jätelaki on jatkuvassa muutoksessa toimintaympäristön muutosten ja EU-lainsäädännön muuttumisen vuoksi. Vuonna 2018 on jätelakia muutettu (445/2018) muun muassa kunnan jätehuollon järjestämisvastuun

kaventumisen myötä. Kunnalla on edelleen täysi vastuu asumisen ja kunnan palvelutoiminnan yhdyskuntajätteestä, mutta yksityisten sosiaali- ja terveystalouksien ja yksityisen koulutustoiminnan yhdyskuntajäte sekä mm. valtion ja seurakuntien yhdyskuntajäte poistui kunnan vastuulta. Jätelain toisen vaiheen muutoksella ehdotetaan täsmennettäväksi jätelaissa kunnan toissijaiselle jätehuollon järjestämisvelvollisuudelle säädettyjä edellytyksiä ja siihen liittyviä menettelyjä.

Myös EU:n jätedirektiivi on uudistunut. Jätedirektiivin uudistuksen keskeisenä tavoitteena on asettaa uudet, nykyistä kunnianhimoisemmat tavoitteet yhdyskuntajätteen ja pakkausjätteen uudelleenkäytön valmistelulle ja kierrätykselle sekä yhdyskuntajätteen kaatopaikkakäsittelyn vähentämiselle. Ns. kiertotalouspaketissa esitetään, että vuoteen 2025 mennessä vähintään 55 % yhdyskuntajätteestä kierrätetään. Vuoteen 2030 mennessä tavoite nousee 60 prosenttiin ja vuonna 2035 yhdyskuntajätteestä tulee kierrättää jo 65 %. Viimeisimmät EU:n jätedirektiivin muutokset on pantava täytäntöön kansallisessa lainsäädännössä heinäkuuhun 2020 mennessä.

Jätehuoltoa koskeva päätöksenteko on erityisesti jätehuoltoviranomaisen aloittamisen jälkeen tiivistynyt ja alueellistunut. Tämän vuoksi jätehuollon käytännön toteutuksen ohella myös poliittinen päätöksenteko on siirtynyt kauemmas kuntien toimielimistä. Samalla kuitenkin tiukentuva lainsäädäntö ja toimintaympäristön muutokset edellyttävät yhä suurempaa asiantuntemusta jätehuoltotehtävien hoidossa.

Kansalaisten ympäristötietoisuus on kasvanut ja kiinnostus jätehuoltoa kohtaan on lisääntynyt merkittävästi viime vuosien aikana. Samalla myös vaatimukset erityisesti monipuolisia ja joustavia jätehuoltopalveluja kohtaan ovat kasvaneet. Jäteyhtiön tekemät tutkimukset osoittavat, että lajitteluhaluus on toimialueella korkea ja asukkaat ovat kiinnostuneita saamaan tietoa kierrätyksen ja jätehuollon vaikutuksista ympäristöön. Osa asukkaista ei neuvonnasta ja lajittelumahdollisuuksien järjestämisestä huolimatta kuitenkaan lajittele. Jätteen määrän vähentämistä pidetään tärkeänä, mutta muutokset kulutustottumuksissa näkyvät hitaasti.

Jätevirrat ovat muuttuneet laadultaan ja eri jätelajeja kerätään aikaisempaa enemmän ja jätteille on kehitetty tehokkaampia hyödyntämistapoja. Vaikka vain pieni osa jätteestä on sellaisenaan taloudellisesti arvokasta materiaalia, jätealasta on tullut kiinnostava taloudellinen toimiala, jossa on syntynyt kilpailua jätteestä. Raaka-aineiden ja energian hinnannousu sekä ilmastonmuutoksen hillintään liittyvät ohjauskeinot lisäävät edelleen kiinnostusta alaan. Myös kiertotalous on noussut viime vuosien megatrendiksi ja esimerkiksi Suomen tavoitteena on nousta kiertotalouden kärkimaaksi vuoteen 2025 mennessä.

4 Jätestrategiatyön eteneminen ja toteutus

Toimialueen kuntien yhteinen jätestrategia valmisteltiin vuosille 2019-2025. Strategiatyötä koordinoivat alueellinen jätehuoltolautakunta sekä Pirkanmaan Jätehuolto Oy. Strategiatyössä keskityttiin kunnan vastuulle kuuluviin, asumisessa syntyviin jätteisiin. Tavoitteena oli kirkastaa kuntien yhteinen tahtotila jätehuollon toteuttamisen keskeisistä periaatteista muuttuvassa toimintaympäristössä. Toimijoilla tulisi olla yhteinen visio ja toimintaperiaatteet jätehuollon palveluiden järjestämiseksi, ylläpitämiseksi ja kehittämiseksi.

Strategiatyötä varten perustettiin ohjausryhmä, joka ohjasi ja seurasi projektin käytännön toteuttamista. Ohjausryhmän puheenjohtajana toimi jätehuoltolautakunnan puheenjohtaja Aleksi Jäntti.

Strategiatyön teema-aiheiden mietintään osallistettiin suuri joukko asiantuntijoita, kuntien edustajia, viranomaisia ja kuntalaisia järjestämällä työpajoja, keskustelutilaisuuksia ja muita vuorovaikutteisia tilaisuuksia. Lisäksi työn tueksi teetettiin kyselytutkimuksia, joilla selvitettiin osallistettavaa joukkoa laajemmin näkemyksiä jätehuoltopalveluista ja niiden järjestämisen periaatteista.

Seuraavassa taulukossa on esitetty tilaisuudet, jotka liittyivät kuntien yhteisen jätestrategian valmisteluun.

Tilaisuus	Sisältö	Ajankohta	Osallistujat
Strategiatyön aloitusseminaari	Alustukset Eri toimijoiden odotukset työlle	7.9.2017	80
Asiantuntijatyöpaja	Kokonaisuuden kannalta parhaiden tulosten saavuttaminen jätelain etusijajärjestys huomioiden Periaatteet jätehuollon perustana olevan syntypaikkalajittelun kehittämisessä ja ylläpidossa	21.9.2017	45 - jätelautakunta - kunnat - Pirkanmaan Jätehuolto - Pirkanmaan liitto - Pirkanmaan ELY-keskus - MTK-Pirkanmaa - Ekokumppanit - TAKK - TAMK - VTT
Kuntaseminaari	Jätestrategiatyön tilannekatsaus Keskustelua toimijoiden rooleista, yhteistyömuodoista ja sitoutumisesta strategiaan	7.2.2018	26 edustajaa 16 kunnasta
Jäteilta	Vuorovaikutteinen ilta Haja-asutusalueen erityispiirteiden huomiointi Palvelujen esittely ja asukkaiden näkemysten kuuntelu	Ruovesi 13.3.2018	n. 20 kpl asukkaita kunnan ympäristövalvonta kunnan edustajia
Jäteilta	Vuorovaikutteinen ilta Haja-asutusalueen erityispiirteiden huomiointi Palvelujen esittely ja asukkaiden näkemysten kuuntelu	Ikaalinen 14.3.2018	n. 20 kpl asukkaita kunnan ympäristövalvonta

Strategian valmistelun kannalta merkitykselliset asiat jäsenneltiin kolmeen teema-alueeseen, jotka olivat:

- Teema 1: Jätehuollon tulevaisuus ja järjestäminen
- Teema 2: Jätehuolto haja-asutusalueella nyt ja tulevaisuudessa
- Teema 3: Vastuut ja yhteistyö jätehuollon järjestämisessä

Järjestetyt tilaisuudet, strategiatyötä tukevat tutkimukset ja raportointi kytkeytyivät valittuihin teemoihin. Seuraavissa kappaleissa on esitetty teemoittain järjestetyt tilaisuudet, tilaisuuden tavoitteet ja keskeiset sisällöt.

4.1 Jätehuollon tulevaisuus ja järjestäminen

Asiantuntijatyöpaja 21.9.2017

Ensimmäisen teeman puitteissa järjestettiin asiantuntijatyöpaja, johon kutsuttiin alueen kuntien ja muiden sidosryhmien yhteyshenkilöitä sekä asiantuntijoita eri alueilta. Työpajassa pyrittiin löytämään suuntaviivoja yhteisille periaatteille sekä palvelutason määrittämiselle.

Työpajan tavoitteena oli keskustella jätehuollon järjestämisen yhteisistä periaatteista ja etusijajärjestyksen noudattamisesta. Tärkeänä aiheena oli ympäristövaikutusten arviointi jätehuollon elinkaaritarkasteluilla jätehuollon palvelutason määrittämisessä.

Kuva. Työpajan alustuksena esitettyjä jätehuollon johtavia periaatteita.

Teemassa keskityttiin pohtimaan sitä, miten jätehuollon järjestämisessä saavutettaisiin kokonaisuuden kannalta paras lopputulos etusijajärjestystä noudattamalla. Työpajassa keskusteltiin myös erilaisista kannustinmalleista, joiden avulla jätehuoltoa voitaisiin ohjata oikeaan suuntaan.

4.2 Jätehuolto haja-asutusalueella nyt ja tulevaisuudessa

Ruoveden jätestrategialta, Urheilutalon kahvio 13.3.2018

Ikaalisten jätestrategialta, Tevaniemen kylätalolla 14.3.2018

Asukastilaisuuksien tavoitteena oli tunnistaa haja-asutusalueiden jätehuollon tarpeita ja erityiskysymyksiä. Aikaa varattiin asukkaiden näkemysten kuuntelulle jätehuollon palvelutarpeista haja-asutusalueella. Keskustelua käytiin mm. aluekeräyspisteistä, kimppakeräyksen laajentamisesta ja hyötyjätteiden erilliskeräyksen laajentamisen periaatteista.

4.3 Vastuut ja yhteistyö jätehuollon järjestämisessä

Yhteistyötilaisuus kuntapäättäjien kanssa 7.2.2018, Työväenmuseo Werstas

Tilaisuuden tavoitteena oli yhteisen ymmärryksen lisääminen jätehuollon vastuutoimijoiden rooleista asumisjätehuollossa. Lisäksi tavoitteena oli kuulla kuntapäättäjiä yhteisen strategian valmistelussa. Tilaisuudessa käytiin keskustelua aiemmin esille nousseista jätehuollon järjestämisen keskeisistä periaatteista sekä jätestrategian hyväksymismenettelyistä.

4.4 Kuntalaisten vaikutusmahdollisuudet

Jäteiltojen lisäksi strategiatyön yhteydessä toteutettiin kolme laajaa kyselytutkimusta teemojen aiheista. Tutkimuksilla selvitettiin tilaisuuksia laajemmin kuntalaisten näkemyksiä jätehuoltopalveluista ja kierrätyksestä. Jätestrategiakyselyt toteutettiin vuosina 2017 ja 2018 internet-paneelikyselyinä. Kyselyillä kartoitettiin jätteiden lajitteluun ja jätehuollon palveluun liittyviä tekijöitä sekä ympäristövaikutusten arvioinnin ja palvelutason suhdetta jätehuollossa. Vuoden 2018 kyselyssä selvitettiin lisäksi kiinnostusta naapuruston yhteisiä jäteastioita kohtaan (kimppa-astiat).

Lisäksi toimialueen vapaa-ajan asukkaille toteutettiin erillinen sähköpostikysely samaan aihepiiriin liittyen. Tavoitteena oli kartoittaa vapaa-ajan asukkaiden lajittelukäyttäytymistä, näkemyksiä palvelutasosta ja jätekimpoista.

Vuonna 2017 tehtiin myös lietteiden jätehuollosta asiakastytyväisyyskysely, joka toteutettiin puhelinhaastatteluina syyskuulla 2017.

Strategiatyössä hyödynnettiin edellä mainittujen tutkimusten lisäksi jäteyhtiön säännöllisesti teettämiä asiakastutkimuksia, joita on yli 20 vuoden ajalta. Jätestrategian valmistelutyöhön oli mahdollista osallistua myös verkkosivujen yleisen palautekanavan kautta. Palautteiden verkkolomake oli auki koko strategiatyön ajan ja sen käyttöön kannustettiin tilaisuuksissa ja tiedotteissa.

Jätestrategia on julkaistu tiiviissä esitysmuodossa, jota tukee ja taustoittaa tämä perustelumuistio. Myös tutkimustuloksista on koottu olennaisimmat asiat ja johtopäätökset tähän muistioon. Varsinainen raportointivaihe ajoittui loppuvuoteen 2018.

5 Jätehuollon toteuttamisen visio ja strategiset periaatteet

Visio

“Tutkitusti parasta jätehuoltoa ympäristölle ja asukkaalle”

Alueella on laadukas jätehuoltojärjestelmä, joka palvelee joustavasti ja motivoi asukkaita. Jätehuolto järjestetään ja sitä kehitetään avoimessa yhteistyössä eri toimijoiden kesken etusijajärjestys huomioiden ja ympäristöhyödyt varmistaen.

Strategiajakson päätyttyä alueella on kestävä, ymmärrettävä, houkutteleva, ympäristöhyötyä tuottava sekä dynaamisesti vaikutusarvioitu jätehuoltojärjestelmä. Toiminnalla vastataan kierrätystavoitteisiin ja tuotetaan uutta tietoa kansalliselle ja EU-tasolle. Ympäristövaikutusten kokonaisvaltainen arviointi kytkeytyy osaksi yhdyskuntajätteen hyödyntämistavoitteiden saavuttamista.

5.1 Strategiset periaatteet

Jätehuoltopalvelujen järjestämisen ja kehittämisen ensimmäisenä strategisena periaatteena on **ympäristöhyödyn varmistaminen**. Jätehuoltopalvelut järjestetään ja niitä kehitetään etusijajärjestyksen mukaisesti. Jätehuollon järjestämistä ja kehittämistä koskevat päätökset tehdään kuitenkin aina ympäristövaikutukset ja -hyödyt huomioiden ja varmistaen. Hyötyjätteiden talteenottoastetta nostetaan ja ympäristövaikutukset pidetään hyötyjä tuottavalla puolella. Ympäristöhyödyn kokonaisvaltainen varmistaminen elinkaaritarkasteluilla on osa jatkuvaa toimintaa asumisen jätehuollon toteutuksessa.

Jätehuoltopalvelut järjestetään alueella aina **asukas osallistaen**. Kaikille asukkaille turvataan asianmukaiset jätehuoltopalvelut ja tietoisuutta lajittelun merkityksestä lisätään. Myös yleistä tietämystä jätehuollon vaikutuksista ja merkityksestä lisätään.

Jätehuoltoyhteistyötä tehostetaan ja selkeytetään eri toimijoiden välillä. Kuntien, jäteyhtiön ja viranomaisten yhteistyötä tehostetaan, vastuita selkeytetään ja asioiden valmistelun avoimuus varmistetaan. Päätöksiä tehdään tietopohjaisesti ja yhteistä ymmärrystä lisäten.

5.1.1 Ympäristöhyödyt varmistaen

Jätehuoltopalvelujen järjestämisen ja kehittämisen periaatteena on ympäristöhyödyn varmistaminen. Jätehuoltojärjestelmää kehittämällä vastataan myös tiukentuviin yhdyskuntajätteen kierrätystavoitteisiin. Hyötyjätteiden talteenottoastetta nostetaan palveluja parantamalla ja lisäämällä niiden käyttöastetta.

Jätehuollon järjestämistä ja kehittämistä koskevat päätökset tehdään aina ympäristövaikutukset ja -hyödyt huomioiden ja varmistaen. Tuotanto- ja kulutussektorilla tehtävät ympäristövaikutusten arvioinnit lisäävät tietoa materiaalitehokkuuden ja jätteen synnyn ehkäisyn merkityksestä.

Jätelain etusijajärjestys luo vahvan perustan ympäristövaikutusten arvioinnille. Lain mukaan jätehuoltopalvelujen vaihtoehtoja on suositeltavaa vertailla elinkaaritarkasteluna, joka on standardoitu laskentamenettely ympäristövaikutusten arviointiin. Tarkastelussa arvioidaan kerättävän jätelajin jätehuoltovaiheiden päästöt ja kierrätyksellä ja/tai energiahyödyntämisellä saavutettavat hyödyt. Näiden erotuksena saadaan nettovaikutus. Lisäksi on huomioitava erilliskerättävän jätelajin vaikutus jäännösjätteen eli sekajätteen huoltoon.

Käytännössä tämä tarkoittaa, että jätehuollon järjestäjän ja viranomaisten on elinkaariperusteisesti selvitettävä jätelajien keräys-, kuljetus- ja käsittelyjärjestelmien päästöt sekä hyödyntämisellä korvattava tuotanto. Vaihtoehtojen keskinäinen paremmuus on voitava perustella riittävän kokonaisvaltaisesti toteutetuilla selvityksillä.

Jätehuollon elinkaaritarkastelut on tehtävä alue- ja järjestelmäkohtaisesti, koska esimerkiksi jätteenkäsittelyn ja korvattavan tuotannon prosesseissa on suuria eroja. Toisella alueella tehdyn tarkastelun tuloksia ja johtopäätöksiä ei voida suoraan siirtää käytettäväksi toisella alueella. Lisäksi tarkasteluja tulee päivittää toiminnassa tapahtuvien olennaisten muutosten myötä. Erityisen tärkeää on tunnistaa kriittiset lähtötiedot ja oletukset, joilla on suuri vaikutus tuloksiin. Keskeisten tietojen osalta on yleensä tarpeen parantaa luotettavuuden tasoa niin sanotuilla herkkyystarkasteluilla, joilla varmistetaan tuloksista tehtäviä johtopäätöksiä.

Jätestrategiatyön keskustelutilaisuuksissa saatiin tukea edellä mainittujen strategisten periaatteiden muodostamiselle. Tilaisuuksissa käytiin keskustelua palvelujen järjestämisestä erityyppisille alueille: kaupunkikeskustoihin, taajama-alueille ja haja-asutusalueille. Tilaisuuksissa keskusteltiin paljon eri alueiden ja kiinteistötyyppien palvelutasojen eroista. Onko kaikilla pirkanmaalaisilla oltava sama palvelutaso eli tarjotaanko joka kylään mahdollisuus lajitella kaikki jätelajit? Tätä osa asukkaista toivoo, mutta ympäristöhyödyt saattavat kääntyä haitalliselle puolelle, jos pieniä määriä jätettä haetaan kovin pitkän matkan takaa, tai jos kierrätyksellä korvattavan tuotannon hyödyt jäävät alhaisiksi. Lisäksi strategiatyön tutkimuksilla lisättiin tietoa toimialueen asukkaiden näkökulmista palvelujen järjestämiseen.

Erityisesti asiantuntijatyöpajassa tuli selvästi esille, että eri jätelajien erilliskeräyksellä saavutettavien ympäristövaikutusten nettohyöty tulee varmistaa. Jätehuollon elinkaaritarkastelut nähdään soveltuvaksi menettelyksi arviointiin.

5.1.2 Asukas osallistaen

Toimiva jätehuolto on asukkaan oikeus, mutta toisaalta myös velvollisuus. Jätelaki asettaa kuntavastuulliselle jätehuoltopalvelulle erilaisia laatuvaatimuksia, mutta edellyttää myös jätteen luovuttamista alueella järjestettyyn kuljetukseen tai alueelliseen vastaanottoipaikkaan. Asukkaalla jätehuollon asiakkaana on palvelun vastaanottajaroolin lisäksi myös toimijan rooli. Jätehuoltojärjestelmä edellyttää asukailta oikeanlaista, vastuullista toimintaa.

Koska asukkaalla on aktiivinen toimijan rooli syntypaikkalajitteluun perustuvassa jätehuoltojärjestelmässä, palvelun tulee vastata saavutettavuudeltaan, laadultaan ja

käytettävyydeltään asukkaiden odotuksia. Lajittelumahdollisuuden järjestäminen kiinteistölle on ehdollinen ympäristöhyödyn saavuttamiseen, jolloin vaikutusarviointien perusteella päätetään erilliskeräyksen ulottamisesta eri alueille. Eri toimijoiden on perusteltava lajittelumahdollisuuksien alueelliset erot ja lisättävä asukkaiden tiedonsaantia ympäristöhyödyistä ja toisaalta mahdollisista haitoista. Asukkaan tulee pystyä luottamaan tutkittuun tietoon ja toimijoiden asiantuntijuuteen ympäristöhyödyn varmistamisessa.

Palvelun järjestämistä tai sen puuttumista tulee ympäristövaikutusten lisäksi perustella taloudellisilla vaikutuksilla. Lajittelumahdollisuuksien lisääminen ja erilliskeräyksen ulottaminen harvempaan asutuille alueille lisää jätehuollon kustannuksia. Kustannusvaikutus asukkaan jätemaksuihin, hyötyjätteiden keräyksen tukeminen ja muutokset sekajätteen hinnoitteluun on tuotava läpinäkyvästi esiin. Jätehuollosta aiheutuneet kustannukset tulee kattaa täysimääräisesti jätemaksuilla. Edellä mainitun vuoksi myös taloudellisten vaikutusten arviointi nähtiin jätestrategiatilaisuuksissa tärkeänä.

Taloudellisen ohjauksen voimistaminen on yksi keino hyötyjätteiden talteenottoasteiden lisäämiseen. Ääritilanteessa hyötyjätteiden keräys voisi olla asukkaalle veloitusetona ja kustannukset katetaan sekajätteen maksulla. Sekajätetaksan suuruus voidaan sitoa kiinteistölle tarjottuun lajittelumahdollisuuteen eli palvelutasoon. Tällöin jätetaksassa sekajätteen käsittelyosuuden yksikköhinta voi olla suurempi kiinteistöille, joilla on paremmat lajittelumahdollisuudet kuin kiinteistöille, joille ei ympäristöperusteisesti voida järjestää erilliskeräystä.

Lajittelun tehostaminen vaatii tuekseen viestintää, jolla asukkaan oma vaikutusmahdollisuus kiinteistön jätehuoltokustannukseen tuodaan selkeästi esiin. Lajittelemalla voi siis säästää merkittävästi, mutta toisaalta tarjottujen palvelujen käyttämättä jättäminen lisää asukkaan kustannuksia. Myös sähköisten palvelujen ja raportoinnin merkitys kasvaa voimistettuna taloudellisen ohjauksen mallissa.

Jätestrategiatyöhön liittyvissä asukastutkimuksissa selvitettiin asukkaiden tyytyväisyyden lisäksi mm. erilaisia motivaatiotekijöitä tai mielikuvia liittyen jätteiden lajitteluun tai kierrätykseen. Tutkimusten perusteella suurin osa ihmisistä lajittelee ainakin osan jätteistään. Lajittelumotivaatio on Pirkanmaalla korkealla tasolla. Silti on nähtävissä tarve lajittelun tehostamiselle ja etenkin niiden taloyhtiöiden asukkaiden aktivointiin, joilla on kotipihassaan hyvät lajittelumahdollisuudet.

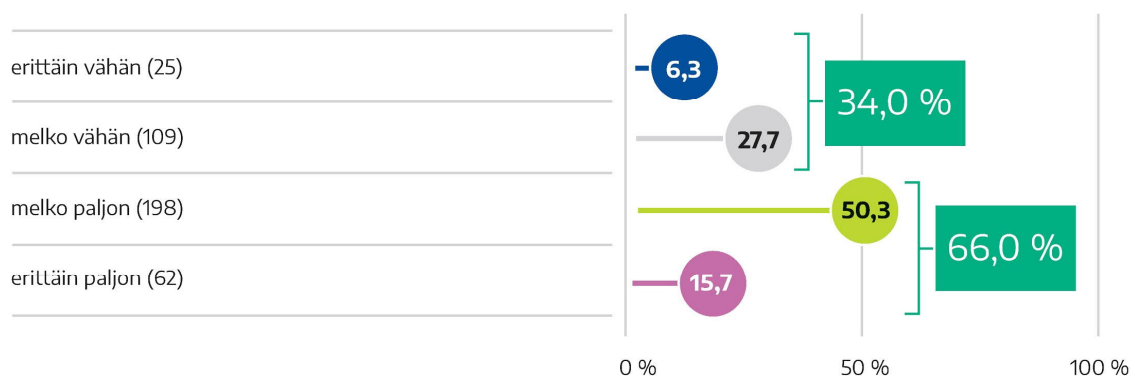
Asteikko: 1 = ei motivoi lainkaan ... 5 = motivoi paljon

Ympäristöhyödyt ja hyvän mielen saaminen ovat motivoivimpia tekijöitä lajittelulle

Kuva. Ympäristöhyödyt ja hyvän mielen saaminen motivoivat lajitteluun.

Kyselyjen perusteella asukkaiden käsitykset eri jätelajien erilliskeräyksen ja käsittelyn tuottamista ympäristöhyödyistä eroavat jonkin verran viimeaikaisten elinkaaritarkastelujen tuloksista. Yleisesti ottaen esimerkiksi muovin erilliskeräys ja kierrätys nähdään eniten ympäristöhyötyjä tuottavaksi, vaikka nykytilanteessa nettohyöty on voimakkaasti riippuvainen kierrätysprosessin yksityiskohdista. Vastauksissa on myös runsaasti hajontaa. Tulosten perusteella on nähtävissä selvä tarve viestinnän lisäämiselle kierrätyksen ja energiahyödyntämisen tuottamista ympäristöhyödyistä ja toisaalta erilliskeräyksen aiheuttamasta rasitteesta jätelajeittain.

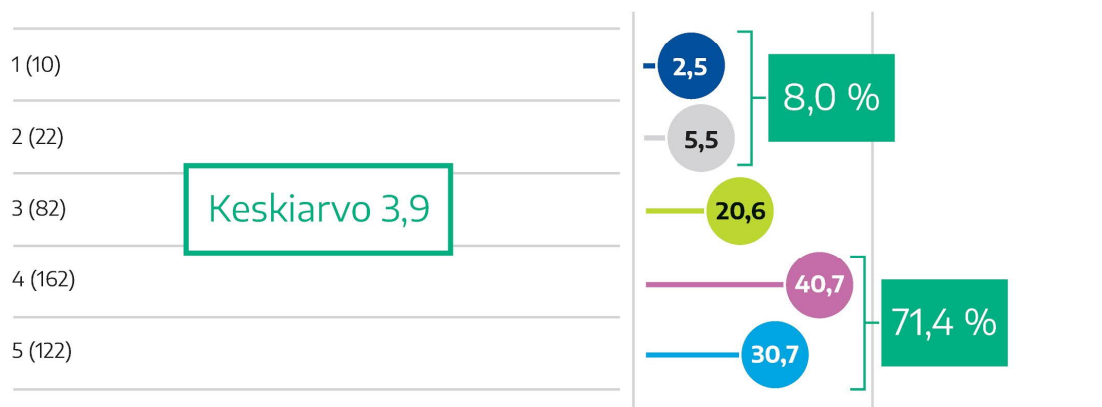

Kuva. Vastaajien arvio siitä, miten ympäristöhyötyyn liittyvä tieto vaikuttaa omaan lajittelukäyttäytymiseen.

Ympäristöhyötyyn liittyvän tiedon saannin katsotaan vaikuttavan voimakkaasti lajittelumotivaatioon. Kaksi kolmasosaa vastaajista on sitä mieltä, että tarkempi tieto jätteiden lajittelun ympäristöhyödyistä vaikuttaa erittäin tai melko paljon lajittelukäyttäytymiseen.

Ympäristöhyödyt ja hyvän mielen saaminen ovat motivoivimpia tekijöitä lajittelulle. Vastaajien toiveissa esiintyvät etenkin täyden palvelun jäteasema sekä helposti saavutettava ekopisteverkosto. Päivittäisten jätteiden lajittelu ei ole keskimäärin yhtä tunnollista kuin muiden jätteiden lajittelu. Kiloperäisen sekajätteen hinnoittelun arvioidaan vaikuttavan positiivisesti lajitteluun. Vastauksien perusteella näytti, että moni kokee lajittelun ja kierrätyksen tuovan ympäristöhyötyjä aina enemmän kuin jätehuoltovaiheesta aiheutuu rasitetta. Osa taas on sitä mieltä, että talokohtainen lajittelumahdollisuus tulee järjestää vain tiiviisti asutuilla alueilla, jolloin varmistetaan ympäristöhyödyt (jätehuoltovaiheen rasite on pienempi kuin kierrätyksellä saavutettava hyöty).

On järkevää / perusteltua, että ympäristövaikutusten arvioinnin avulla määritellään millainen palvelutaso (esim. lajittelumahd.kiinteistöllä) milläkin alueella on

Kuva. Vastaajien mielipiteiden jakauma ympäristövaikutusten arvioinnin ja palvelutason suhteesta jätehuollossa. Asteikko 1= eri mieltä ... 5 = samaa mieltä

Vastaajista 71 %:n mielestä on järkevää ja perusteltua, että ympäristövaikutusten arvioinnin avulla määritellään millainen palvelutaso (esim. lajittelumahdollisuus kiinteistöllä) milläkin alueella on. Omakotitalo- ja paritaloasukkaat arvioivat hieman keskimääräistä yleisemmin, että talokohtaista lajittelumahdollisuutta ei tule järjestää ympäristövaikutuksista riippumatta. He myös hyväksyvät omalla kohdallaan heikomman palvelutason, jos se vaikutusarviointien mukaan on perusteltua.

5.1.3 Yhteistyöllä eteenpäin

Yhteistyötä koskevassa strategisessa periaatteessa kiinnitetään huomiota kolmeen eri osa-alueeseen, jotka ovat yhteistyön ja omistajaohjauksen tehostaminen, jätehuollon roolien ja vastuiden selkeyttäminen sekä asioiden valmistelun avoimuuden varmistaminen.

Toimialueen kunnat ovat tehneet tiivistä yhteistyötä jäteyhtiön perustamisvaiheessa ja kunnissa oli tuolloin myös jätehuollon järjestämisen asiantuntemus. Yhtiön toiminnan vakiinnuttua, kunnissa hoidettiin jätehuollon viranomais- ja valvontatehtävät yhtiön keskittyessä palvelujen järjestämiseen.

Kuntien yhteisen jätehuoltoviranomaisen perustamisen myötä jätehuollon järjestämisen viranomaistehtävät poistuivat kunnista.

On välttämätöntä, että kaikilla toimijoilla on yhteinen näkemys jätehuollon toteuttamisesta ja kehittämisestä toimialueella. Yhteistyötä ja tiedonkulkua eri jätehuollon toimijoiden välillä on tarpeen tehostaa. Jätehuollon ratkaisut tukevat näin toisiaan ja jätehuoltoa kehitetään yhdessä samaan suuntaan. Omistajaohjauksen tehostamiseksi myös kuntien jätehuollon asiantuntemusta lisätään.

Lainsäädäntö määrittelee yleisesti jätehuollon eri toimijoiden roolit ja vastuualueet, mutta työnjako vastuineen ja yhteistyömuotoineen ei vielä ole kaikilta osin yksiselitteistä ja selkeää. Myös vuonna 2012 aloittaneen jätehuoltoviranomaisen tehtävät ja vastuut ovat tuoneet epäselvyyttä toimintakenttään. Jätehuollon eri toimijoiden roolit ja vastuut sekä näiden välinen työnjako perusteineen on oltava selkeästi määriteltä. Jokaisella jätehuollon toimijalla on oltava selkeä ymmärrys kunkin toimijan roolista, vastuista ja tehtävän sisällöstä, jotta yhteistyö on sujuvaa ja vailla päällekkäisyyksiä. Vastuiden ja roolien selkeyttäminen on myös asiakkaiden oikeanlaisen neuvonnan ja tiedottamisen kannalta ensiarvoisen tärkeää.

Jätehuollon muuttuva toimintakenttä, jätehuoltoon liittyvät erilaiset intressit ja nopeasti muuttuva lainsäädäntö vaativat avointa keskusteluyhteyttä eri jätehuollon toimijoiden välillä. Jotta päätöksenteko olisi sujuvaa, kaikilla osapuolilla on oltava vaikutusmahdollisuus sekä riittävä tieto päätösten valmistelemiseksi.

Jätehuollon vastuutoimijat tekevät jatkuvaa yhteistyötä. Päätöksenteon ennakoitavuuden ja toiminnan suunnittelun vuoksi on välttämätöntä, että vuoropuhelu on avointa, luotettavaa ja oikea-aikaista. Päätöksentekoa varten on myös varmistettava, että kaikilla tahoilla on käytössään riittävästi tietoa päätöksenteon tueksi.

Nykyisiä yhteistyömuotoja eri toimijoiden kesken ovat muun muassa:

- Jäteyhtiön ja jätehuoltolautakunnan säännölliset yhteistyöpalaverit
- Ympäristövalvojatapaamiset vähintään vuosittain ja tarpeen mukaan
- Valtuusto- ja lautakuntainfot tarpeen mukaan
- Kuntajohtajatapaamiset vuosittain
- Omistajatapaamiset tarpeen mukaan
- Suora yhteydenpito kuntien nimeämiin jäteyhtiön omistajaohjauksen yhdyshenkilöihin
- Yhtiön sähköinen uutiskirje Jäteposti
- Kuntavierailut
- Kunkin kunnan edustajalla on läsnäolo- ja puheoikeus alueellisen jätehuoltolautakunnan kokouksissa

Vaikka yhteyttä on vastuutoimijoiden kesken pidetty monin tavoin, yhteydenpitoa on tarpeen entisestään tiivistää.

5.2 Toimenpiteet ja seuranta

Oheiseen taulukkoon on koottu toimenpiteitä vastuutahoineen jätestrategian tavoitteiden saavuttamiseksi.

Toimenpide	Vastuu	Seuranta
Syntypaikkalajittelua tehostetaan esimerkiksi testaamalla eri keinoja ja kannustimia.	jäteyhtiö, jätehuoltoviran omainen	Jätteen koostumuksen ja palvelutason seuranta, tehtyjen toimenpiteiden seuranta
Jätetaksan kannustavuutta vahvistetaan bio- ja hyötyjätteiden keräyksen tehostamiseksi.	jäteyhtiö, jätehuoltoviran omainen	Tehtyjen toimenpiteiden seuranta
Jätehuoltomääräysten päivitystyö käynnistetään mm. jätteiden erilliskeräysvelvoitteiden ja minimityhjennysvälien tarkistamiseksi.	jätehuoltoviran omainen	Tehtyjen toimenpiteiden seuranta
Jätteen käsittelyssä käytetään aina parasta saatavilla olevaa tekniikkaa.	jäteyhtiö	Tehtyjen toimenpiteiden seuranta
Erilaisten jätehuoltopalvelujen vaihtoehtojen tarkastelu toteutetaan elinkaaritarkasteluna (LCA) päivittyneillä lähtötiedoilla.	jäteyhtiö, jätehuoltoviran omainen	Vaikutusarvioinnit ovat muuttuneet osaksi toiminnan suunnittelua ja päätöksentekoa. Toteutettujen elinkaaritarkastelujen määrä.
Kokonaisvaikutusten arvioimiseksi kehitetään jätehuoltoketjun toimijoiden välistä raportointia.	Pirkanmaan ELY-keskus, jäteyhtiö	Jätehuoltoketjun toimijoiden raportoinnin tilanne. Elinkaaritarkastelujen laatu ja läpinäkyvyys on parantunut.
Palveluverkoston riittävä kattavuus, saavutettavuus ja käytettävyys tutkitaan, ja asukas voi valita hänelle sopivimman, parhaan mahdollisen jätehuoltopalvelun.	jäteyhtiö, jätehuoltoviran omainen	Asukastyytyväisyys jätehuollon palveluihin (vuosittain)
Kiinteistökohtaisten jätteenkeräysalueiden laajentamisen mahdollisuudet selvitetään kaikkien jätelajien osalta.	jätehuoltoviran omainen, jäteyhtiö	Tehtyjen toimenpiteiden seuranta
Asukkaita motivoidaan tukemalla arjen lajittelukäytäntöjä (esim. biopussien jakaminen, kimpfakeräyksen tukeminen)	jäteyhtiö	Tehtyjen toimenpiteiden seuranta
Asukkaille tuotetaan uutta aineistoa jätteiden lajittelun ympäristöhyödyistä ja -vaikutuksista eri kanavien välityksellä.	jäteyhtiö	Käytössä olevat viestintäkanavat, säännölliset asukaskyselyt
Asukkaille tarjottavia sähköisiä asiointipalveluita parannetaan.	jätehuoltoviran omainen, jäteyhtiö	Käytössä olevien sähköisten palvelujen seuranta

Yhteistä asiantuntemusta lisätään mm. säännöllisten yhteistyöpalaverien avulla.	kunnat, jäteyhtiö, jätehuoltoviranomainen	Yhteistyötilaisuudet ja -tapaamiset on järjestetty suunnitelmien mukaisesti.
Toimivasta yhteistyöstä ja sujuvasta päätöksenteosta huolehditaan mm. oikea-aikaisella ja riittävällä viestinnällä.	kunnat, jäteyhtiö, jätehuoltoviranomainen	Kuntien yhteistoiminnan lisäämisen keinovalikoima on laajasti käytössä.
Kunnille varataan vaikutusmahdollisuus asioiden valmisteluun.	jäteyhtiö, jätehuoltoviranomainen	Tehtyjen toimenpiteiden seuranta
Uutta aineistoa tuotetaan päättäjä- ja asukasviestintään jätehuollon ympäristövaikutuksista.	jäteyhtiö, jätehuoltoviranomainen	Käytössä olevat viestintäkanavat, säännölliset päättäjäkyselyt

6 Strategian jatkuvuus

Kuntien yhteisen jätestrategian aikajänne ulottuu ennustettavaan lähitulevaisuuteen, noin vuoteen 2025. Jätehuoltoa säätelevässä lainsäädännössä on viimeisen kymmenen vuoden aikana tapahtunut suuria muutoksia ja niitä tulee lisää vielä lähivuosina. Jo nyt tehdyt muutokset vaikuttavat jätehuollon järjestämiseen merkittävästi. Tämän vuoksi strategian päivitys on tarpeen aloittaa viimeistään vuonna 2024 tai jo sitä ennen, mikäli toimintaympäristön muuttuminen tätä edellyttää.

Tämän strategian periaatteet tulee huomioida vastuutoimijoiden omissa strategioissa, ohjelmissa ja toiminnan suunnittelussa. Tarkemmat toiminnan tavoitteet ja mittarit määritellään vastuutoimijoiden omissa toimintasuunnitelmissa.

LIITE

JÄTESTRATEGIAN VALMISTELUN OHJAUSRYHMÄ

Aleksi Jäntti, apulaispormestari, alueellisen jätehuoltolautakunnan pj, puheenjohtaja

Kari Kankaala, ympäristö- ja kehitysjohtaja, Tampereen kaupunki *(1.5.2018 saakka Kaisu Anttonen, ympäristöjohtaja)*

Harri Kallio, toimitusjohtaja, Pirkanmaan Jätehuolto Oy

Anu Toppila, jätehuoltoinsinööri, alueellisen jätehuoltolautakunnan esittelijä *(12.8.2018 saakka Hannele Tiitto, vs. jätehuoltoinsinööri)*

Esa Nummela, kehityspäällikkö, Pirkanmaan Jätehuolto Oy

Saana Ojala, toimintajärjestelmäasiantuntija, Pirkanmaan Jätehuolto Oy

Paula Pokkinen, tiedottaja, Pirkanmaan Jätehuolto Oy